Forme de comunicare religioasă

Ritualul de vineri, la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou din București

Mihaela APOSTOL, Doctorandă,
F.J.S.C., Univesitatea din București

În spațiul bisericii, germenul credinței generează mereu noi forme de reverență în fața divinității. Ritualuri nou apărute în spațiul sacru cresc, se dezvoltă și se sting cu o efervescență care poate atinge scara gigantică a secolelor sau dimensiunea minusculă a anilor. În fața sacrului, omul păşeşte cu respect, însă acest respect este un sentiment complex, contradictoriu, construit din încredere și frică. În rugăciune, credinciosul își pune speranța și așteaptă de la divinitate ajutor și reușită, pentru că „sacrul este izvorul oricărei eficacități" (Callois, 1997, p. 22). Binefacerile, pentru care se roagă la divinitate ca să i se întâmple, trebuie cerute cu multă grijă și respect pentru că aceste forțe divine sunt nemăsurate și greu de stăpânit și, în consecință, periculoase.

Necesitatea de a intra în contact grabnic cu Dumnezeu, pentru îndeplinirea unei dorințe importante, îl determină pe credincios să recurgă la metode de comunicare care nu sunt mijlocite de către sacerdot. Această dorință pragmatică duce la o proliferare de forme ritualice care coexistă în paralel cu forma clasică de cult. Există o întreagă diversitate de ritualuri care conviețuiesc în spațiul sacru și care sunt foarte populare printre credincioși. O astfel de formă ritualică este practicată și în spațiul bisericii Sfântul Gheorghe din București în fiecare vineri pe tot parcursul anului. Ritual este performat de către fiecare credincios timp de șapte săptămâni, iar scopul acestui ritual este îndeplinirea unei dorințe importante.

Interesul acestei lucrări este cercetarea ritualului de la biserica Sfântul Gheorghe cel Nou din București cu ajutorul unor tehnici de analiză a riturilor expuse de către antropologul francez Claude Riviere. Acesta în „Mituri, rituri și simboluri în societatea contemporană coordonată" de Monique Segre, propune o grilă de a analiză a riturilor după cele cinci tipuri de structuri ale acestora: a structurii temporale a acțiunii, a structurii rolurilor, a structurii valorilor și a scopurilor, a structurii mijloacelor și a structurii comunicărilor. Folosind toate acest puncte de vedere lucrare de față își propune să cuprindă diversitatea problematicii acestui ritual religios care a loc în București. Trebuie să precizez faptul că prelevarea informațiilor în situ a avut loc la biserica Sfântul Gheorghe cel Nou, iar cercetarea a avut loc în intervalul: 31 octombrie 2007 – 15 februarie 2008.

Ritualul organizat în ziua de vineri la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou din București

Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou din București este un spațiu important al identității bucureștene, un monument istoric de referință aflat în centrul Capitalei. Biserica are o istorie lungă și agitată. În anul 1574, este atestată în jurnalul de călătorie al francezului Pierre Lascalopier care în însemnările sale menționează existența a două biserici în centru orașului, una dintre acestea fiind Biserica Mânăstirii Sf. Gheorghe (Draguț, 1971, p. 86).

Biserica a fost reconstruită și extinsă de mai multe ori, însă actuala temelie a fost așezată în cel de-al șaptesprezecelea an de domnie al Voievodului Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Acesta „n-a putut suferi în mijlocul târgului, cu așa mult norod" o astfel de biserica „foarte mică și întunecoasă", a scris cronicarul Radu Greceanu. După tragicul sfârșit al lui Constantin Brâncoveanu, Doamna Maria, soția domnitorului a reușit în mare taină să îngroape rămășițele pământești în Biserica Sfântul Gheorghe. Astăzi, biserica este considerată unul dintre monumentele istorice însemnate din București și pentru credincioși un loc important de pelerinaj la moaștele Sfântului Nicolae cel Mare și ale Sfinților Martiri Brâncoveni.

Prezența ritualului de vineri în spațiul Bisericii Sfântul Gheorghe

Motivul pentru care aceste ritualuri sunt tolerate în spațiul bisericii ține de incapacitatea religiei dominante de a refuza credincioșii, dar și de faptul că aceste ritualuri îi aduc notorietate și, deloc de neglijat, forță financiară. Centrele religioase care au rituri în afara cursului oficial teologic sunt vizitate de un număr mai mare de credincioși. „Puterea unui lăcaș derivă în mare parte din […] capacitatea de a accepta diverse semnificații și practici – chiar dacă oficianții cultului încearcă, cu mai mult sau mai puțin succes, să impună un discurs oficial unitar. La urma urmei, această caracteristică este cea care conferă caracterul universal al unui locaș major: puterea de a absorbi și de a reflecta o multitudine de discursuri religioase" (J. Eade, M. Sallnow, în Coman, 2008, p. 201).

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

Biserica reprezintă spiritul sacru al comunității respective, ea adună în jurul său comunitatea. „O biserică nu este pur și simplu o confrerie sacerdotală, ci o comunitate morală alcătuită din toți credincioșii de aceeași credință și preoți" (Durkheim, 1995, p. 52). În acest spațiu, oficierea ritualului are o încărcătură emoțională deosebită. De aceea credincioșii vin în număr mare să participe la aceste ritualuri în dorința de a fi atinși de aripa divinității.

Rugăciunea este forma standard de adresare a credinciosului atunci când trebuie să-l cheme în ajutor grabnic pe Dumnezeu pentru soluționarea problemei. Motivul pentru care divinitatea îl va vedea pe el din multitudinea de credincioși care se roagă este stăruința sa și felul exemplar în care și-a îndeplinit ritualul. Pentru a avea succes în intențiile sale, pentru ca ruga să-i fie ascultată și pentru a se apăra de primejdii, el trebuie să-și dovedească virtuțile și să facă un sacrificiu. Acest sacrificiu este darul pe care credinciosul îl face divinității pentru a obține binefacerea dorită considerând ca divinitatea nu poate refuza această ofrandă și se simte la rândul ei datoare să-i îndeplinească această dorință. Puterea divină trebuie să se achite de datorie pentru a se restabili echilibrul pe care darnicul și interesatul credincios l-a destabilizat prin sacrificiul său (Callois, 1997, p. 28). Locul cel mai potrivit unde se poate aduce ofranda este spațiul sacru al bisericii.

În aceeași măsură, din punct de vedere economic și concurențial, puterea unui locaș constă în atragerea credincioșilor prin diversificarea ofertei religioase pe care o pune la dispoziție. Fiecare locaș de cult în dorința de a fi recunoscut se află pe o piață concurențială cu alte biserici. În încercarea de a se singulariza pe piață și de a avea o ofertă atractivă pentru credincioși, locașul pune la dispoziție spațiul său cu intenția de a atrage cât mai mulți credincioși. Rezultatul direct al acestei acțiuni este acela că așezământul religios devine cunoscut și recunoscut ca un important centru religios. Credincioșii vin și o dată cu ei sosește și morișca economică care susține notorietatea locașului (R. Ekelund, 2006, p. 18).

Riturile care se oficiază în spațiile bisericilor din capitală în cursul săptămânii nu au o vizibilitate publică. Sunt, mai curând, țesute dintr-o materie volatilă cu un grad sporit de instabilitate. Riturile apar în jurul unui centru sacru, în cazul nostru, Biserica Sfântul Gheorghe din București și cresc în importanță pe măsură ce credincioșii se declară satisfăcuți de rezultatele pe care ei le obțin – răspunsul afirmativ din partea divinității, rezolvarea problemei.

Credincioșii găsesc în spațiul bisericii un ritual pe care îl pot practica ei înșiși și care poate fi practicat în ziua de vineri pe tot parcursul anului. Ritualul de la Sfântul Gheorghe are o formă originală de practicare: timp de șapte săptămâni credinciosul vine la biserică și arde treizeci și trei de lumânări. În timp ce lumânările ard, credinciosul rostește o rugăciune specială adresată divinității.

Cinci tipuri de analiză ale structurii ritului propusă de Claude Riviere

Pentru a analiza ritul de la Biserica Sfântul Gheorghe am pornit de la articolul lui Claude Riviere, *Structură și antistructură în riturile profane*, publicat în cartea coordonată de Monique Segre *Mituri, rituri, simboluri în societatea contemporană*. Riviere se folosește de studiile întreprinse în multiple domenii ale antropologiei și științelor comunicării – Roman Jackobson, Arnold Van Gennep, Marcel Mauss, Erwin Goffman, Victor Turner și alții.

Riviere consideră că orice rit, profan sau religios, poate fi înțeles „ca un sistem de acțiuni secvențiale, de roluri teatralizate, de valori și finalități, de mijloace reale și simbolice, de comunicări printr-un sistem codificat." (Riviere în Segre, 2000, p. 79). Riturile, din punctul său de vedere, sunt definite „ca un ansamblu de comportamente individuale (de exemplu: machiaj, squash) sau colective (masă familială, meci de fotbal), relativ codificate, având un suport corporal (verbal, gestual, postural), cu caracter mai mult sau mai puțin repetitiv, cu o puternică încărcătură simbolică pentru interpreții lor și în mod obișnuit pentru cei de față, bazate pe o adeziune mentală, eventual neconștientizată, la valori legate de opțiuni sociale socotite importante și a căror eficiență așteptată nu ține de logică pur empirică ce s-ar epuiza în instrumentalitatea tehnică a relației cauză-efect" (Riviere în Segre, 2000, p. 79). El propune o grilă de analiză a ritului care să cerceteze cele cinci tipuri de structuri ale acestuia. Această grilă, spune Riviere, nu este o abordare de tipul structuralist al lui Levi-Strauss, ci este o abordare care, prin referirea la mari teoreticieni ai ritului, încearcă ofere o analiză multidirecțională a structurii și antistructurii ritului. Claude Riviere consideră că ritului se poate analiza din prisma a cinci puncte de vedere: a structurii temporale a acțiunii, a structurii rolurilor, a structurii valorilor și a scopurilor, a structurii mijloacelor și a structurii comunicărilor.

Structura temporală a acțiunii – presupune delimitarea ritualului în faze și sub unități care corespund organizării specifice a activităților sau obiectelor simbolice. Un rit poate fi privit ca fiind compus dintr-un ansamblu de elemente care se încheagă într-un construct unic. Riturile sunt delimitate întâi în rituri elementare (încercări, purificare, sacrificiu), acestea la rândul lor sunt decupate în adâncime în riteme și acestea în diseminate în unități și mai mici, în motive. Avantajul acestui tip de decupare secvențială oferă avantajului unei perspective în profunzime a unei secvențe ritualice. Avantajul acestui tip de analiză este acela că deși există un număr limitat de riteme acestea pot intra într-un număr nelimitat de posibilități combinatori. Ceea ce face, de exemplu, să existe două ceremonii care să organizeze evenimentul cu aceleași riteme în moduri și contexte diferite. De asemenea, în cadrul aceleași eveniment, explică Riviere, în ansamblul ceremoniilor locul fiecăreia poate în secvență poate varia în funcție de circumstanțe. Ordinea

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

secvențială a riturilor nu este constantă, spune Riviere, această ordine, de exemplu, în cazul defilărilor militare, este riguroasă în cazul regimurilor autoritare și în regimurile democratice cu tradiție. Această durată structurată a ritului vine din durata structurată a mitului sau a evenimentului fondator care servește ca paradigmă seriei de riteme care urmează a fi executate în riturile de comemorare.

Structura rolurilor – O altă perspectivă a studierii ritului, spune Riviere, este tipul de analiză prezentat de către Erwin Goffman în cartea sa – *Viața cotidiană ca spectacol.* Goffman cercetează, prin abordarea sa psiho-sociologică, contextul social în care se desfășoară activitatea oamenilor. Acesta consideră societatea ca fiind o mare scenă pe care joacă fiecare dintre noi. În viziunea sa, fiecare individ este, într-un fel sau altul, actor pe scena vieții. El studiază jocul actorilor, poziția actorilor și comportamentele lor stereotipe înlănțuite într-o spectacol dramatizat. Rolul ritual presupune purtarea unei măști de către personajele acțiunii. Masca, spune el, protejează imaginea de sine a fiecărui personaj de posibilele atacuri care ar putea să-i altereze credibilitatea. Masca purtată de către actori este complexă fiind compusă din mai multe elemente: ținută, atitudine, îmbrăcăminte, mers, de distanța față de rol.

Riviere așează alături de perspectiva lui Goffman, care este centrată în jurul jocului actorului pe scenă, punctul de vedere al lui Turner, care este atent la felul în care autorul regizează spectacolul. Ritul este înțeles de către Turner, spune Riviere, ca un mecanism de răspuns la schimbări și conflicte.

Ceremoniile, consideră Riviere, sunt jucate de către trei tipuri de actori: organizatorii, actorii propriu-ziși și spectatorii. În cazul sărbătorilor profane, rolurile actorilor nu definesc o ierarhie socială ele se pot inversa, astfel, spectatorul poate deveni organizator sau actor fără implicații și răsturnări de situație în viața reală a participanților. În cazul sărbătorilor politice și religioase, locul în ierarhie este precizat clar prin rolul și sarcinile rituale pe care le îndeplinește actorul. Sărbătoarea sacră în ritualul religios și liturghia politică urmăresc un efect non-ludic și împărtășirea unor idealuri comune funcționând conform axei contro-dependență. Ritul subliniază pozițiile sociale asimetrice pe care rolurile le au în înlănțuirea dramatică a sărbătorii, iar contestarea lor însemnând o revoltă împotriva ordinii de fapt.

Structura valorilor și scopurilor, se referă la alegerile pe care o societate le face în construirea structurii ideologice. Unele dintre aceste alegeri sunt exprimate verbal, altele sunt un complex compus din gesturi, simboluri și atitudini conținute în masa culturală. Aceste valori culturale primordiale constituie textura structurii ideologice care reprezintă modelele din care sunt alcătuite modelele comemorative sau patern-uri proiective pentru rit.

Contextul instituțional în care ritul se desfășoară este constituit din preferințele colective, intențiile organizatorilor de rituri și o ierarhie a forțelor considerate superioare, atât religioase cât și politice. Componenta afectivă este un motor important în dinamizarea ritualului, emoțiile sunt redeșteptate în memoria actorilor și spectatorilor fiindcă procesul de valorificare din rit presupune activarea unei triple funcții: „funcția cognitivă a mesajelor prin semnificanți trimițând la semnificați, funcția afectivă legată de implicarea emoțională din participare și funcția de impulsionare a orientării acțiunii prin manipulare psihologică, adeziune revigorată, evoluție a procesului de negociere etc."

Structura mijloacelor – se află în strânsă legătură cu grila de analiză a scopurilor și valorilor prin folosirea unor mijloace concrete de realizare și finalizare. Pentru a intra în contact cu divinitatea, pentru a dobândi pacea și siguranța sau a realiza o anumită egalitate, sunt activate, puse în practică și ordonate diferite mijloace reale și simbolice: un loc anume în spațiu care este sacralizat, un timp definit încărcat simbolic, un obiect, un gest, un cuvânt, o atitudine

Structura comunicărilor – Ritul, explică Riviere, se articulează ca un „sistem de stocare a informației din simboluri și ca un sistem de transmitere a mesajelor încărcate cu eficacitate mistică." Felul în care sunt transmise mesajele de la emițător la receptor, structura și conținutul mesajului, distorsiunile care apar în timpul procesului de comunicare sunt elemente importante în analizarea modului de comunicare (Riviere în Segre, 2000, p. 87).

Analiza ritualului de la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou din București cu ajutorul grilei de analiză propusă de Claude Riviere

Intenția acestei lucrări este, așa cum am mai precizat, de a cerceta ritualul de la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou din București prin grila de analiză a riturilor propusă de către antropologul Claude Riviere. Consider că această grilă poate să ofere o circumscriere detaliată asupra complexității ritului de la Biserica Sfântul Gheorghe prin multiplicitatea unghiurilor de vedere. Structura temporală a acțiunii – o analiză a secvențelor temporale din interiorul ritului prin disecarea ritului în subunități, rituri elementare, riteme și motive; structura rolurilor - cercetarea actorilor de pe scena ritualului; structura valorilor și a scopurilor – cercetează alegerile pe care o societate le face în construirea structurii sale ideologice; a structurii mijloacelor – felul în care sunt ordonate și puse în practică diferite mijloace reale și simbolice, și structura comunicărilor – forma mesajelor, modul de transmitere de la emițător la receptor și structura și conținutul mesajului, Folosind toate aceste puncte de vedere, lucrarea de față își propune să cuprindă diversitatea problematicii ritualului religios care a loc în București la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou.

Intenția acestei lucrări este ca la sfârșitul analizei să reușească să înțeleagă, măcar în parte, marile mecanisme care sunt responsabile de dinamica ritului. Concluziile

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

acestei analize vor fi folosite în viitor la înțelegerea altor rituri care au o structură similară.

Structura temporală a acțiunii

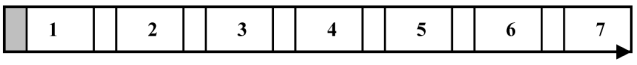
Recapitulând cele spuse de Claude Riviere, structura temporală a acțiunii decupează ritualul în faze și subunități specifice activităților sau obiectelor simbolice. Un rit în ansamblul său se delimitează în rituri elementare (încercări, purificare, sacrificiu), aceste rituri sunt compuse din unități mai mici – riteme. Iar ritemele la rândul lor se deschid unei analize mai amănunțite fiind construite din unități minimale denumite motive.

Decuparea secvențială a acțiunii ritului în: 1) rituri elementare; 2) riteme; 3) motive, de la un cadru general, de ansamblu, pentru a apoi să se gliseze către detalii din ce în ce mai fine, din punctul meu de vedere este o abordare care acoperă gradul de complexitate a detaliilor din ritualul de la Biserica Sfântul Gheorghe. Avantajul acestui tip de analiză constă în decodarea riturilor în unități determinate ceea ce permite analiza episoadelor constituente în mod omogen.

Desigur, o problemă importantă este identificarea speciei ritualice căreia aparține ceremonialului organizat la Sfântul Gheorghe. Ce fel de rit este? Cărui specii îi aparține această ceremonie? Conform clasificării riturilor propusă de Catherine Bell ritualul de la Sfântul Gheorghe poate fi încadrat în categoria riturilor de schimb și comuniune. Acest tip de ritual este îndeplinit de către oameni cu credința că oferind divinității ceva aceasta se va simți datoare să le ofere ceva în schimb. (C. Bell în Coman, 2008, p. 53) Sau, din punctul de vedere al lui Mihai Coman în *Antropologia culturală,* acest ritual s-ar încadra în categoria riturilor ofrandelor și sacrificiilor. Această categorie este definită „ca un sistem de acțiuni ceremoniale prin care se creează o relație specifică între doi termeni (de obicei, unul din planul uman și altul din planul supranatural) prin intermediul unei entități înstrăinate sau distruse în actul sacrificiului" (Coman, 2008, p. 53).

Persoanele vin la biserică pentru a practica ritualul cu scopul de a obține ceva important pentru acestea, în schimb ele dăruiesc o ofrandă. Ofranda constă în parcurgerea unui ritual care se desfășoară de-a lungul a șapte săptămâni și aprinderea simbolică a luminii în amintirea Patimilor lui Iisus. Întregul ritual este construit dintr-o *unitate ritualică* care se repetă de în fiecare săptămână, timp de șapte ori, până la terminarea ceremonialului. Totuși, în prima săptămână înaintea începerii ritualului se dă un acatist la biserică care este citit de către preot. Această componentă ritualică nu va mai fi repetată niciodată pe tot parcursul ritualului.

Cele șapte unități ritualice ale ritului:

Fiecare unitate ritualică este compusă din mai multe riteme și motive, acestea vor fi analizate urmărind evoluția temporală a dinamicii ritului. Apoi, vom analiza secvențele ritualice pe care fiecare practicant trebuie să le parcurgă. În primul rând trebuie să precizăm că ritul se practică în într-o zi anume – vineri. Aceasta zi are o conotație specială în imaginarul identitar românesc, aceste semnificații simbolice le vom dezbate ulterior.

În componenta sistemică a ritualului este împărțită în două mari rituri elementare: primul rit este de dare de acatist la biserică, și așa cum am precizat această unitate ritualică nu va mai fi repetată pe parcursul ritualului. Și, cel de-al doilea rit elementar, ritul rugăciunii, ritul propriu-zis, care se repetă tip de șapte săptămâni identic.

În prima unitate ritualică – „dare de acatist la biserică", credinciosul își anunță rugăciunea în fața divinității și acest lucru se face prin intermediul mediat al preotului care citește cu glas tare acatistul. În textul acatistului este inclusă rugămintea pe care credinciosul o adresează divinității. Preotul, încărcat de harul pe care îl are prin hirotonisire, este capabil să se facă auzit de către Dumnezeu și, astfel, credinciosului îi este deschis accesul către divinitate.

Cel de-a doua unitate ritualică a ritului elementar – rugăciunea este repetă în fiecare zi de vineri, conform ritemelor și motivelor, subunităților din care este compusă. Rugăciunea este practicată de către credincios cu scopul pragmatic de a obține un anumit profit – îndeplinirea dorinței. Ritul elementar al rugăciunii este compus din trei riteme: închinarea la icoane, cumpărarea de lumânări și actul rugăciunii, aceste riteme sunt la rândul lor compuse din alte subunități, din motive, care conferă ritualului particularitate și unicitate. Ritemul care presupune închinarea la icoane are ca subunitate motivul sensul de mișcare în care trebuie executată acțiunea închinării la icoane. Următoarea secvență ritualică, ritemul cumpărării de lumânări are ca motiv acțiunea de a cumpăra un pachet care conține un număr de treizeci și trei de lumânări plus o lumânare separată cumpărată special care va fi folosită la aprinderea celorlalte. Ultima secvență ritualică și cea mai importantă presupune executarea rugăciunii propriu-zise, credinciosul iese din biserică în pridvor unde aprinde cele treizeci și trei de lumânări într-o tavă plină cu nisip. Motivul aprinderii lumânărilor are un sens simbolic, lumânările se înfig în nisip de jos în sus, subliniind natura umană a lui Iisus, și lumânările se aprind de sus în jos, subliniind natura divină a lui Iisus, pentru că de la Dumnezeu vine lumina. În timpul arderii lumânărilor se produce un alt motiv – recitarea rugăciunii ritualului de vineri. Fiecare credincios care practică ritualul recită stând în genunchi în fața lumânărilor o rugăciune care are un text fixat de către biserică:

Miluiește-ne pe noi Doamne,
Miluiește-ne pe noi
Care înălțăm această rugăciune
În amintirea celor 33 de ani
Petrecuți de Mântuitorul pe pământ;
Și precum ard ele, Doamne,
Așa să ardă și necazurile mele.
Ajută-mă Doamne

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

Și-mi îndeplinește dorințele.
Amin!

După ce toate lumânările din tava cu nisip s-au stins, ritualul, mai precis respectiva unitate ritualică, se consideră încheiat și credinciosul poate părăsi locul.

Rit sistemic total	Rit elementar	Ritem	Motiv
Ritual de ofrandă	Ritul de „dare de acatist la biserică”	Scrierea acatistului de către credincios	- În textul acatistului trebuie scrisă o rugăminte specifică, motivul pentru care preotul trebuie să-l invoce pe Dumnezeu
		Cumpărarea de lumânări	- numărul de lumânări – 1 aceasta se cumpără cu scopul de a fi oferită preotului împreună cu acatistul
		Citirea acatistului de către preot	- preotul primeşte acatistul în şi o sumă de bani. Acesta se află poziționat în spatele uşii din stânga a altarului - credinciosul se aşează în genunchi - preotul aşează patrafirul peste creştetul credinciosului şi citeşte acatistul - după citirea acatistului credinciosul se ridică în picioare şi preotul îl binecuvântează.
	Rit elementar	**Ritem**	**Motiv**
	Ritul rugăciunii	Închinarea la icoane	- icoanele din partea stângă, apoi cele din partea dreaptă
		Cumpărarea de lumânări	- numărul de lumânări: 33 + 1
		Rugăciunea	- ieşirea din biserică în pridvor - pregătirea locului pentru rugăciune: tava cu nisip - credinciosul se aşează în genunchi - aşezarea celor 33 de lumânări de jos în sus în tava cu nisip. - aprinderea lumânărilor de sus în jos cu o lumânare - recitarea rugăciunii cu text fix până se ard toate lumânările - părăsirea locului de rugăciune

Ca o concluzie, trebuie să precizăm că oricare dintre riturile elementare sau riteme pot deveni într-un anumit context de analiză rituri sistemice totale. Tot astfel și un ritem poate oricând deveni rit elementar sau un motiv. Deci, este important să calculăm grila de analiză în funcție fiecare ritual în parte, pentru că, așa cum am arătat, ordinea secvențelor ritualice din tabelul prezentat poate fi oricând schimbată. Constatăm că fiecare rit în parte are o anumită ordine secvențială care se comportă precum o amprentă specifică, unică.

Structura rolurilor

Analiza structurii rolurilor studiază ritul din perspectiva psiho – sociologică cercetată de către Erwin Goffman. Acesta privește contextul social în care se desfășoară activitatea oamenilor, societatea, ca fiind scena pe care fiecare dintre noi joacă. Fiecare individ este actor pe scena vieții. Goffman studiază jocul actorilor, poziția actorilor și comportamentele lor stereotipe și înlănțuirea lor în spectacol. Actorul își scoate din multitudinea de măști pe care le are stocate în memorie pe aceea care el consideră că se potrivește cu rolul pe care îl are de interpretat. Bineînțeles, acest proces nu este marcat conștientizat, ci, pur și simplu, persoana intră în rol normal fără efort, fără o declarație.

Intrarea în rol a personajelor care vin la biserică este însoțită de priviri, gesturi, posturi și de enunțuri verbale dublate de un comportament anume. Sunt semne externe de orientare și de implicare, stări de spirit și atitudini pe care le luăm în considerație ca făcând parte dinamica organizației sociale unde se află inserată (Goffman, 1974, p. 7).

Actorul, în spațiul bisericii, va face semnul crucii, va săruta icoanele, va discuta cu o voce scăzută, va avea o atitudine și un comportament smerit. El este conștient că se află în spațiul în care locuiește Dumnezeu, iar în acest spațiu gesturile trebuie să fie încărcate de respect și teamă. Se află în preajma divinității, comportamentul său trebuie să fie exemplar.

Ritualul de la Sfântul Gheorghe, pentru a fi recunoscut și practicat de către ceilalți membrii, trebuie să fie consacrat. Faptul că este practicat într-un spațiu sacru, într-un context care îi conferă credibilitate, este validat implicit de ierarhia cu cea mai mare autoritate în domeniu, de către biserică. Actorul, credinciosul, pentru a practica ritualul trebuie să învețe scenariul jocului ritualic care este performat la Biserica Sfântul Gheorghe. Este foarte important ca această execuție să fie corect practicată pentru că de calitatea ei derivă și succesul rezultatului, de calitatea respectării jocului se leagă direct și premiul. Pentru avea pretenții ca divinitatea să-i rezolve doleanța, actorul – religios trebuie să îndeplinească jocul ritulalic cât mai bine. Actorul parcurge, în dorința sa de a învăța scenariul ritului, mai multe etape de cunoaștere: novicele, cunoscătorul și inițiatul. Cu fiecare etapă parcursă el se află din ce în ce mai aproape de performarea perfectă a ritualului. Starea neinițiatului, faza de învățare a novicelui, acesta este încercat de sentimente contradictorii, teama de eșec, teama de a nu greși în fața divinității. Novicele este ajutat să învețe secvențele ritualului de către cunoscători și inițiați, aceștia au cunoștințele necesare, dar nu au și intenția de a intra în dialog cu novicele pentru a-l instrui. Acest fapt se petrece datorită rolului introvertit și introspectiv pe care

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

credinciosul pe care trebuie să-l joace. Comportamentul actorului – religios trebuie să fie exemplar. Actorul trebuie să fie cu atenția la maxim, masca rolului trebuie să țină cont de toate elementele componente: ținută, atitudine, îmbrăcăminte, mers și de distanța față de rol.

În spațiul bisericii, distanța de statut dintre novici și inițiați nu este mare, este un fapt ce se poate corecta prin învățare. Nu este o distanța de tipul preot – enoriaș, distanță care practic nu se poate micșora niciodată. În economia jocului preotul este superior enoriașului, vânzătoarea de la casă este în funcției de context când superioară enoriașului, când egală, când inferioară. Este superioară enoriașului când joacă rolul de intermediar între preot și enoriaș. Vânzătoarea are atribuții clare gestionează magazinul, responsabilă cu menținerea curățeniei și supraveghează oamenii care lucrează în biserică.

Actorii care practică ritualul și credincioșii se consideră superiori celor care au grijă de buna desfășurare a ritualului și oferă tăvile cu nisip sau pernele pe care stau credincioșii în genunchi în timpul ritualului, actorii – zilieri. Aceștia sunt considerați a fi de rang inferior datorită statutului lor în biserică – sunt angajați cu ziua și au de lucru datorită îngăduinței preotului.

Riviere așează alături de perspectiva lui Goffman, care este centrată în jurul jocului actorului pe scenă, punctul de vedere al lui Turner, care este atent la felul în care autorul regizează spectacolul. Ritul este înțeles de către Turner, spune Riviere, ca un mecanism de răspuns la schimbări și conflicte.

Ceremoniile, consideră Riviere, sunt jucate de către trei tipuri de actori: organizatorii, actorii propriu-ziși și spectatorii. În cazul sărbătorilor profane, rolurile actorilor nu definesc o ierarhie socială ele se pot inversa, astfel, spectatorul poate deveni organizator sau actor fără implicații și răsturnări de situație în viața reală a participanților. În cazul sărbătorilor politice și religioase, locul în ierarhie este precizat clar prin rolul și sarcinile rituale pe care le îndeplinește actorul. Sărbătoarea sacră în ritualul religios și liturghia politică urmăresc un efect non-ludic și împărtășirea unor idealuri comune funcționând conform axei contro-dependență. Ritul subliniază pozițiile sociale asimetrice pe care rolurile le au în înlănțuirea dramatică a sărbătorii, iar contestarea lor însemnând o revoltă împotriva ordinii de fapt.

Organizatorii, actorii și spectatorii

Riviere consideră că evenimentele pot fi analizate din perspectiva a trei tipuri de actori: organizatorii, actorii și spectatorii. Aceștia în funcție de tipul de eveniment la care participă au roluri diferite, de exemplu, în sărbătoarea profană sau populară rolurile pot fi schimbate, spectatorul poate deveni organizator și actorii pot deveni spectatori sau organizatori. Această reversibilitate a rolurilor nu presupune și o modificare a ierarhiei sociale. În timp ce în evenimentele și ceremoniile religioase sau politice, ierarhia actorilor coincide cu poziția lor în ierarhia socială. Statutul social al actorilor este strict normat, poziția în ierarhie coincide cu statutul și sarcinile care îi sunt atribuite în timpul ceremoniei. O schimbare a acestei situații este considerată o contestare a ordinii sociale de drept.

În cazul nostru, organizatorii, actorii și spectatorii ritualului de la Biserica Sfântul Gheorghe pot fi catalogați conform cu tabelul :

Organizatori	Actorii propriu-ziși	Spectatori
Preotul - autoritatea bisericii Angajații bisericii: Vânzătoarele (angajate permanent) Oamenii angajați special pentru ritual	Practicanții ritualului	toți cei care sunt prezenți în spațiul bisericii în acel moment.

Cele trei tipuri de actori, joacă rând pe rând rolul pe care îl au în contextul dramatic al ritului. Preotul, reprezintă autoritatea bisericii și organizatorul ritualului, statutul său ierarhic este cel mai înalt și de necontestat. Însă, pe lângă rolul de organizator, el este și actor în rolul de preot – citind acatiste și binecuvântând credincioșii.

Angajații bisericii sunt ordonați ierarhic în funcție de atribuțiile pe care le au de îndeplinit în biserică. Personalul angajat, vânzătoarele, sunt superioare celorlalte persoane, ele au responsabilitatea gestiunii, vând lumânări, cărți și alte obiecte cu caracter religios. Joacă rolul persoanelor „de încredere" – ele dau diverse informații credincioșilor sau indicații cum trebuie executat ritualul. De asemenea, tot ele vând pachetele cu lumânările ritualice și oferă pe un petic de hârtie rugăciunea care trebuie rostită. Reprezintă un substitut al autorității preotului, secretarele din anticameră. Pe lângă aceste persoane sunt angajații cu ziua, aceștia sunt pe o categorie socială inferioară, fac parte din rândul persoanelor cu grave probleme financiare. Nu se pot întreține și au nevoie de ajutorul bisericii, preotul le oferă posibilitatea de a câștiga bani, haine și mâncare. Rolul lor este de a avea grijă de bunul mers al ritualului. Ei se îngrijesc ca persoanele care performează ritualul să aibă: tava cu nisip pregătită, să le ofere o pernă când vor spune rugăciunea în genunchi sau un carton pentru a proteja lumânările de vânt. Rolul lor este mărunt și o mare parte din activitatea lor se desfășoară în culise: adună lumânările, curăță tăvile folosite, prepară nisipul etc.

Actorii propriu-ziși, credincioșii care practică ritualul, sunt apariții trecătoare. Fiecare vine performează ritualul și apoi pleacă de pe scenă. Dialogul actorilor este minim pentru că este considerat necuviincios să vorbești în biserică. Actorul joacă ritualul mai mult prin gesturi și mimică, cuvintele îi sunt de prisos. Actorul intră în biserică, se închină la icoane, își cumpără pachetul cu lumânări, iese afară, în pridvor, și îți caută un loc unde se poate ruga. Își aduce tava de nisip, înfige lumânările și le aprinde după o ordine anume. Se așează în genunchi și începe în gând sau în șoaptă să recite rugăciunea. După ce a ars și ultima

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

lumânare poate pleca, rolul s-a sfârșit. Părăsește spațiul sacru, biserica, și se întoarce în timpul profan, în lumea sa.

Spectatorii sunt toate persoanele care participă vizual la spectacolul oferit de biserică și în biserică. Spectatori pot fi persoanele de pe stradă, actorii, organizatorii, spectatorii, persoanele care vin să se închine, cerșetorii de la poarta bisericii. Toți aceștia reprezintă pentru ceilalți un spectacol permanent.

Structura valorilor și scopurilor

În orice societate există anumite caracteristici care o singularizează în concertul societăților umane, această identitate este construită din multitudinea de alegeri pe care o societate le face în construirea structurii ei ideologice. Această țesătură este construită din elemente exprimate verbal, altele sunt un complex compus din gesturi, simboluri și atitudini conținute în masa culturală. Valori primordiale care constituie textura culturală a structurii ideologice din care sunt alcătuite modelele proiective pentru rit.

În societatea românească, grila valorilor și scopurilor propusă de Riviere suprapusă peste ritualul de la Sfântul Gheorghe evidențiază anumite tendințe specifice zonei culturale. Valori culturale care țin de structura ritualului de la Biserica Sfântul Gheorghe, și pe care le vom analiza, sunt, din punctul meu de vedere: delimitarea celor două spații temporale sacru și profan, încărcătura simbolică a zilei de vineri în cultura populară și, nu în ultimul rând, importanța Bisericii Sfântul Gheorghe cel Nou în spațiul cultural bucureștean.

Spațiu temporal sacru

Comportamentul religios, în România post-comunistă, se manifestă cu ocazia oricărui eveniment important printr-un ritual religios susținut de un sobor de preoți. Proliferarea religiosului în orice zonă a culturii s-a datorat, în mare parte, interdicției practicării fățișe a religiei în timpul regimului comunist. Comportamentul religios nu poate fi extirpat din natura umană, chiar dacă dorința de a trăi fără prezența sacrului este o atitudine asumată a omului modern. Existența profană în stare pură nu există, chiar și aceasta este încărcată de urme adânci purtătoare de sacralitate.

Existența religioasă și existența nereligioasă specifică societăților moderne, sacrul și profanul sunt două moduri de a fi în lume, spune Mircea Eliade (Eliade, 1995, p. 9). Omul religios înțelege spațiul sacru ca fiind inegal, există porțiuni diferite calitativ de celelalte, locuri sacre și locuri neconsacrate. Există spațiul bisericii, unde credincioșii vin să se roage, și există spațiul neconsacrat, neutru, al străzii sau de aiurea. Ușa bisericii marchează poarta de acces către o altă dimensiune, pragul ușii este linia de demarcație dintre spațiul sacru și spațiul profan. Spațiul bisericii reprezintă o lume aparte, deosebită de tumultul cotidian. În interiorul bisericii este posibilă comunicarea cu divinitatea, aici este locul în care sacrul locuiește și unde ființele cerești coboară pe pământ și unde credinciosul poate urca spre cer (Eliade, 1995, p. 18). Dorința credinciosului de a se racorda la spațiul sacru și de a putea păși în spațiul divinității, îl face pe acesta să execute gesturi încărcate de sacralitate creștină. Se închină la icoane, care sunt considerate a fi ferestre deschise către divinitate (Dumas, 2000, p. 104), face semnul crucii – reînvie simbolistica răstignirii și rememorarea faptului că Iisus a luat asupra sa păcatele omenirii. Și, așa cum au prezis prorocii, a reînviat și stă de-a dreapta Tatălui.

Ritualul de la Sfântul Gheorghe se racordează implicit la toate aceste subtexte simbolice de fiecare dată când credinciosul le accesează prin simpla prezență în spațiul bisericii.

Încărcătura simbolică a zilei de vineri

Întâmplător nu este nici faptul că ritualul de la Biserica Sfântul Gheorghe se petrece în ziua de vineri. Această zi are simbolistică specifică în spațiul cultural românesc, de fapt, fiecare zi a săptămânii este marcată diferit într-un sistem mitic și religios. Zilele a săptămânii pendulează între un timp sacru și un timp profan, între pur și impur, între fast și nefast. În mitologia românească, zilele săptămânii sunt împărțite în faste și nefaste, în funcție de un criteriu numerologic, zile pare și zile impare. Zilele pare, erau socotite zile bune și aducătoare de noroc în timp ce zilele impare, zilele rele, erau periculoase pentru a începe să faci un lucru nou sau să pornești într-o călătorie. Zilele săptămânii sunt reprezentate în mitologie ca fiind divinității feminine cu atribute atât benefice, cât și malefice. Marțea, Joia, Sâmbăta sunt înfățișate ca fiind femei urâte și rele care pedepseau oamenii, în timp ce, Lunea, Miercurea și Vinerea erau reprezentate sub chipul unor femei bune și sfinte, care sar în ajutorul oamenilor când aceștia le cer ajutorul. Faptul că zilele pot fi în același timp și bune și rele se datorează faptului că după sistemul popular săptămâna începe cu ziua de luni și, deci, zilele impare, nefaste, sunt luni, miercuri, vineri, în timp ce, după calculele numărătorii bisericești săptămâna începe cu ziua de duminică și, deci, zilele de luni, miercuri și vineri sunt pare (Evseev, 1994, p. 206).

În ziua de vineri sunt multe restricții care se referă la activitatea lucrărilor casnice, nerespectarea acestor interdicții atrage după sine pedepse grave. Femeile și fetele care vineri lucrau – torceau, spălau rufe, își spălau părul erau pedepsite cumplit: paralizarea degetelor, jupuirea pielii, urâțirea feței și chiar moartea. Pentru a nu ajunge în asemenea situație femeile trebuiau să-și termine treburile în cursul săptămânii, până joi seara. Exista și o metodă de a o îmbuna pe Sfânta Vineri pentru aceasta femeile trebuiau să facă curățenie din timp și să pregătească o masă în cinstea ei (Olteanu, 1998, p. 290).

Racordarea la semnificațiile etnografice ale zilei de vineri ne face să credem că omul religios cere din partea Sfintei Vineri un plus de protecție în dialogul cu divinitatea. Practicantul ritualului de la Sfântul Gheorghe cere ajutorul lui Dumnezeu, al lui Iisus Hristos și al Sfintei Vineri.

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

Importanța Bisericii Sfântul Gheorghe cel Nou în spațiul cultural bucureștean

Importanța bisericii Sfântul Gheorghe se datorează, în mare parte, poziției sale centrale, biserica se află în centrul Bucureștiului, și, într-un anumit fel, în centrul țării. În fața bisericii se află monumentul „Kilometrul zero", locul de unde se măsoară distanțele spre granițele României.

Importanța sfântului în ierarhia canonică religioasă este dată de numărul de minuni și fapte excepționale pe care acesta le-a săvârșit în timpul vieții. Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, este unul dintre acești sfinți exemplari care au o mare priză în spațiul creștin. Imaginea sa canonică exemplară este cunoscută și recunoscută pe întreg spațiul creștin. Sfânt martir, Sfântul Gheorghe, este patronul spiritual al multor țări, regiuni, orașe și biserici. El este patronul spiritual și ocrotitor în Grecia, Rusia, Lituania, Portugalia, Georgia, Palestina, Anglia, Aragon, Catalana, Moldova etc, protector a nenumărate orașe – Beirut, Ferrara, Genova, Moscova, Ljubljana, Pomorin, Suceava etc. Și, în cinstea sa nenumărate biserici din întreg spațiul creștin îi sunt închinate.

Biserica, datorită relicvelor pe care le adăpostește, este un important centru de pelerinaj. Aici se află moaștele Sfântului Mare Ierarh Nicolae (mâna dreaptă). Și în fiecare an de ziua sfântului în data de 6 noiembrie se organizează un mare pelerinaj. Atunci relicvele sunt scoase afară din biserică, pentru ca toți credincioșii să se poată bucura de binecuvântarea sfântului. Tot în biserică se află mormântul ctitorului, Constantin Brâncoveanu, care a fost canonizat (împreună cu fiii și ginerele său) și trecut în rândul sfinților.

Structura mijloacelor – presupune înțelegerea naturii după un principiu ordonat în care totul este conceput cu un anumit scop care conduce la o anumită cauză finală. A atinge acest punct final presupune ajunge în starea de grație unde sunt puse în practică și ordonate între ele diferite mijloace reale și simbolice. Spații care se încarcă cu semnificații deosebite, sacre; acțiuni care se petrec într-o perioadă de timp anume; gesturi, cuvinte, atitudini și obiecte care sunt încărcate cu semnificații sacre. Cercetarea ritualului din punctul de vedere al structurii mijloacelor se oprește asupra locului unde se petrece ritualul – biserica, asupra unui timp definit – ziua de vineri, asupra unui obiect ritualic important – lumânarea, asupra unui gest simbolic – semnul crucii, și asupra textului rugăciunii. Toate acestea la nivel simbolic definesc trăsăturile caracteristice ale ritualului și îl singularizează în mulțimea ritualuilor.

Locul unde este practicat ritualul

Spații banale sunt convertite în locuri speciale pline de sacralitate unde amprenta divină omiprezentă atrage o încărcătură emoțională deosebită din partea societății. În aceste spații amenajate fiecare lucru este cântărit până în detaliu, fiecare având strict normat importanța, măsura și utilitatea. Sunt ordonate și puse în practică mijloace reale și simbolice de care religia și, implicit, ritualul au nevoie pentru a exista în societate.

Locul ritualului, Biserica Sfântul Gheorghe, este un spațiu special încărcat de sacralitate și un monument important din București. Ritualul este practicat în pridvorul bisericii, un spațiu care aparține bisericii, dar care nu este consacrat.

Timp definit

Momentul ritualic se petrece într-un timp definit – în ziua de vineri. Deși nu este cea mai importantă zi a săptămânii, cum este ziua de duminică, ziua de vineri are o simbolistică bogată și este considerată o zi fastă. Vineri, în cultură populară – este întruchiparea unei sfinte având înfățișarea unei femei frumoase. Sfânta zi de Vineri reprezintă un moment determinat temporal propice pentru performarea actului ritual de la Biserica Sfântul Gheorghe. Sub auspiciile acestei zile, ritualul este protejat și binecuvântat. Sfânta are grijă ca lucrurile să decurgă într-un mod corespunzător și să ajute la îndeplinirea dorinței.

Gest simbolic

Un simbol important al creștinătății, crucea este gestul simbolic caracteristic pe care îl face credinciosul în spațiul timpului sacru. La început, gestul crucii era executat de către primii creștini în rugăciunile particulare pentru ca apoi să fie asimilat în spațiul simbolurilor bisericii primare devenind un gest emblemă al creștinismului. Acesta fiind executat de fiecare dată când se intrară în spațiul sacru al bisericii, la diferite celebrări, la începutul rugăciunilor particulare, etc. Poziția degetelor mâinii are o simbolistică anume – cele trei degete unite simbolizează Sfânta Treime, iar celelalte două – natura lui Iisus Hristos: inelarul natura divină, iar degetul mic natura umană. (Dumas, 2000, p. 97).

Gestul crucii este descompus simbolic în elementele sale componente – „Facerea crucii de sus de la frunte și continuarea ei în jos, spre piept, înseamnă purcederea lui Hristos de la Tatăl și coborârea lui la cele de jos, adică pe pământ. Facerea crucii de la dreapta spre stânga înseamnă că venind în lume de la dreapta Tatălui, a învins prin cruce pe diavolul, care reprezintă stânga" (Mitrofanovici în Dumas, 2000, p. 98).

Atitudine

Poziția îngenunchiată a corpului, atât în spațiul profan cât și în cel sacru, este asociată gestului simbolic de supunere și implorare în fața superiorului, a seniorului, a lui Dumnezeu. Această postură este menționată în Biblie ca fiind o poziție predilectă de rugăciune a credinciosului (Schmitt, 1998, p. 374). Este de remarcat faptul că postura îngenuncheată cu palmele unite în rugăciune este menționată mult mai târziu, începând cu secolul al XII-lea. Postura rugăciunii în genunchi exprimă în mod simbolic supunerea, inferioritatea, penitența, pe care o arată emițătorul mesajului în fața destinatarului – Dumnezeu (Dumas, 2000, p. 93).

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

Rugăciunea este „un act de adorație, de smerenie, de pocăință, eventual de recunoaștere a unei supuneri față de puterea divină" (Schmitt, 1998, p. 370).

Obiect ritualic

Gestul simplu de a aprinde o lumânare atât de caracteristic religiei creștine, a fost la început utilizat pentru iluminarea spațiului interior al bisericii primare, a interiorului catacombelor (Mitrofanovici în Dumas, 2000, p. 79). Aprinderea lumânării în timp a fost încărcată cu semnificații simbolice, prin procesul de metaforizare realizat la nivelul semnificației obiectului ritualic. Lumânarea simbolizează lumina, credința și devoțiunea credinciosului care dăruiește o ofrandă divinității. Flacăra lumânării simbolizează lumina cea eternă adusă Iisus Hristos, lumina credinței cea adevărate, pe care el o răspândește asupra lumii, și, implicit, creștinii sunt fii ai luminii. Cu timpul aprinderea luminii a căpătat un sens pragmatic de schimb între receptor și destinatar, eu ofer divinității iar divinitatea îndatorată, în marea bunăvoință, acordă grația. Mai trebuie precizat că gestul aprinderii lumânării este însoțit de un gest pereche – semnul crucii, ca și în cazul acțiunii dinamice a poziției rugăciunii în genunchi.

Cuvânt

Rugăciunea pe care fiecare practicant al ritualului trebuie s-o recite atunci când se află în genunchi și îi cere lui Dumnezeu rezolvarea grabnică a problemei pentru care se roagă.

Miluiește-ne pe noi Doamne,
Miluiește-ne pe noi,
Care înălțăm această rugăciune
În amintirea celor 33 de ani
Petrecuți de Mântuitorul pe pământ;
Și precum ard ele, Doamne,
Așa să ardă și necazurile mele.
Ajută-mă Doamne
Și-mi îndeplinește dorințele.
Amin!

Preotul citește în altar rugăciunea către divinitate a credinciosului scrisă sub forma standard a unui acatist.

Acatist
pentru X săptămâni
Ziua/luna/anul

Prenumele persoanei, familia, copiii, neamurile, prietenii, dușmanii, se roagă la bunul Dumnezeu, și la Sfântul Mucenic Gheorghe, Sfânta Vineri pentru iertarea păcatelor, sănătate, spor și ajutor de la Dumnezeu și în casă doar înțelegere în familie îndepărtarea relelor și a dușmanilor de la casa lor.

Se roagă X pentru ca Dumnezeu să îi ajute să poată să-și îndeplinească dorința Y, Să fie ferită de boală, accidente și necazuri.

Doamne ajută, Amin!

Structura comunicărilor – se articulează ca un „sistem de stocare a informației din simboluri și ca un sistem de transmitere a mesajelor încărcate cu eficacitate mistică" (Riviere în Sengre, 2000, p. 87). Felul în care sunt transmise mesajele de la emițător la receptor, structura și conținutul mesajului, distorsiunile care apar în timpul procesului de comunicare sunt elemente importante în analizarea modului de comunicare. Vom încerca să le cercetăm și să surprindem alternanța emițător – receptor; să observăm în ce fel și în ce ordine aceștia comunică; felul în care este distorsionat mesajul; diferite coduri de semnalizare.

Alternanța emițător – receptor în spațiul bisericii, prin felul în care actorii de pe scenă comunică între ei, construiește o imagine unică specifică acestui tip de ritual. Actorii se află rând pe rând în diferite situații de comunicare și raporturi de forță. Preotul, credincioșii, personalul administrativ construiesc în timpul practicării ritualului un mod de comunicare unic care poate fi analizat cu ajutorul teoriilor comunicării. Raporturile de putere care se petrec în timpul comunicării verbale și nonverbale în spațiul bisericii între actorii implicați au o țesătură specifică.

Preotul, centrul de putere din interiorul bisericii, are calitatea de lider spiritual și, astfel, are dreptul educa și îndrepta comportamentul persoanelor care se află în spațiul bisericii: credincioșii, enoriașii, angajații sau zilierii. El poate să vorbească „cu duhul blândeții" sau să mustre persoanele. Intențiile sale fiind întotdeauna onorabile, el dorind doar să „aducă oaia rătăcită pe drumul cel bun". Felul său superior de a trata pe toți cei cu care vine în contact în spațiul bisericii, face ca relația dintre preot și ceilalți, emițător și receptor, să fie o relație inegală, de tipul părinte – copil (Cardon, 2002, p. 35). Vestimentația sa, care îl face să fie ușor recunoscut, este folosită ca mijloc pentru a sublinia importanța funcției și, implicit, marcarea tipului de relație cu cei din jur. Acest semnal vizual marcat prin uniforma preoțească este însoțit de alte semne care nu sunt un dat, dar care întregesc imaginea emițătorului: părul lung, barbă, mătănii, și un anumit fel părintesc, superior și protector de a se comporta.

Într-un alt registru poate fi încadrat personalul angajat din interiorul bisericii. Acesta nu are o poziție atât de clară și nici nu poate fi identificat printr-un semnal vizual distinct. Singurul lucru care face ca personalul angajat să se distingă de credincioșii veniți la biserică este posibilitatea acestuia de a avea acces în spații în care credincioșii nu pot intra. Astfel, vânzătoarele de la standul de lumânări stau în spatele tejghelei și servesc clienții, au acces în toate încăperile bisericii cu excepția altarului. Ele sunt cele care dau informații cu privire la diverse activități care se desfășoară în biserică sau explică practicanților care este ordinea ritualului. Le putem considera ca având rolul de un mediator între preot și credincios. Preotul nu poate fi contactat în anumite momente și nici nu poate fi tulburat de către credincioși pentru lucruri fără relevanță, de aceea ele servesc ca interfață, un fel de secretare.

Raportul cu credincioșii este complex, vânzătoarele joacă în funcție de persoana pe care o au în față roluri

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

diferite. Față de preot, se află într-o poziție de subordonare, față de clienți atitudinea variază în funcție de felul în care personalul este abordat de către credincioși. Poate fi de superioritate, de egalitate și de inferioritate, situația de comunicare impunând tipul de rol pe care trebuie să-l joace. Însă, în mod cert, se află într-o poziție de superioritate față de zilieri care primesc de la ele indicații și pentru munca depusă diferite bunuri materiale – bani, haine sau mâncare, cu acceptul preotului.

Persoanele care sunt angajate să muncească cu ziua întreprind munci brute: spală și curăță covoare, adună lumânările, amenajează spațiul interior pentru diferite ritualuri, ajută la buna desfășurare a ritualului de vineri prin umplerea tăvilor cu nisip, asistarea credincioșilor care practică ritualul etc. Atitudinea celorlalți actori – preotul, personalul angajat, credincioșii, este de superioritate. Zilierii care sunt angajați în biserică au puțină educație și o situație materială precară, biserica pentru ei este o sursă de venit. Situația socială este indicată de felul în care acestea se îmbracă și comportă. Ceilalți îi privesc cu milă și înțelegere.

Credincioșii, persoane aparținând diferitelor categorii sociale, în funcție de situația de comunicare își schimbă registrul, trecând de la superior la inferior. În dialogul cu preotul, credinciosul are o atitudine supusă, acceptând superioritatea preotului care se află într-o poziție privilegiată – este servitorul lui Dumnezeu. Prin el glăsuiește divinitatea, el este un mediator privilegiat și educat să propovăduiască mesajele divine. Credinciosul nu poate fi față de preot decât într-o situație de inferioritate.

Contextul și persoana cu care discută, adică receptorul, determină atitudinea pe care credinciosul o va aborda. În interiorul bisericii, cu cât este mai aproape de altar, credinciosul va vorbi cu voce scăzută, în șoaptă, ca și cum s-ar teme să nu deranjeze divinitatea. În apropierea lui Dumnezeu, credinciosul trebuie să aibă o atitudine încărcată de respect și teamă. Dialogul între enoriași în spațiul bisericii este contraindicat, dar dacă este absolut necesar acesta trebuie să fie sunt scurt și la obiect. Tăcerea, reculegerea, meditația este o atitudine potrivită pentru un om religios. În apropierea ușii de la intrare se află standul cu lumânări, aici, dialogul cu vânzătoarele este imposibil de evitat în cazul în care persoana dorește să cumpere ceva. Credincioșii pot obține diferite informații și explicații de care au nevoie de la persoane avizate. Vânzătoarele fiind în permanență în spațiul bisericii cunosc tot ceea ce se petrece, știu să explice ritualurile și obiceiurile. Ele fiind o sursă competentă și constantă de motorului de recirculare a ritualului. În fața credincioșilor, această sursă este credibilă și competentă, angajații bisericii fiind cunoscători ai practicilor care au loc în biserică nu datorită studiilor, ca în cazul preoților, ci datorită experienței și a participării la viața internă a bisericii. Vânzătoarele fiind în permanență ochii care privesc către ceilalți și memorează.

Conținutul mesajului

Motivația pentru care acest ritual este executat de către credincios este una singură îndeplinirea rugăminții. Divinitatea, receptorul, trebuie să audă mesajul credinciosului și singura posibilitate este prin performarea ritualului. Acesta construiește o punte, un canal de comunicare între destinatar și receptor, între Dumnezeu și credincios.

Conținutul mesajului ritualic se circumscrie în jurul motivației credinciosului de a obține de la divinitate o favoare. Toate gesturile și acțiunile sunt concentrate direcția obținerii acestei dorințe arzătoare.

Destinatarul mesajului are o caracteristică specială, el este o ființă simbolică de natură divină, inexistentă fizic. De aceea fiind o ființă supranaturală are calități dincolo de posibilitățile limitate ale omului – poate auzi, vedea, și cunoaște tot ceea ce expeditorul mesajului îi transmite. Destinatarul divin are capacitatea de a cunoaște tot, de a fi peste tot și de a vedea absolut tot, de aceea emițătorul cererii de ajutor trebuie să-și construiască mesajul ritualic cu grijă, să respecte întocmai etapele și să se dovedească răbdător pentru a putea obține rezultatul dorit – îndeplinirea dorinței.

Distorsiuni în fenomenul de transmitere a mesajului

Distorsiuni în transmiterea mesajului ritualului se datorează anumitor factori specifici. Unul din principalele motive ale distorsionării mesajului este faptul că nu există o formă scrisă a felului în care acest ritual trebuie să fie executat. Nu există un text autorizat care să precizeze cum, când, unde și în ce fel credinciosul trebuie să performeze ritualul, fapt care duce la o glisare a ritualului și o permanentă mobilitate. Persoanele care oferă informații despre ritual sunt: personalul angajat, diverse persoane din biserică dornice să ajute și cei care practică ritualul. Toți aceștia pot transmite informația despre felul în care se performează ritualul, însă mesajul poate fi distorsionat datorită incapacității lor de a explica fiecărui individ în parte felul în care trebuie performat ritualul. Contează calitatea cunoștințelor, dorința de a explica și timpul, pe care îl are la dispoziție persoana pentru a oferi lămuriri. Toate acestea creează distorsiuni semnificative asupra felului în care persoanele receptează mesajul, fapt care se răsfrânge asupra felului în care credinciosul performează ritualul. De aceea sunt foarte multe persoane care au informații incomplete sau eronate despre felul în care se presează ritualul. Totuși, credincioșii novici se pot autocorecta urmărind mișcările celor din jur, care practică ritualul, printr-un mecanism simplu de ajustare. Însă ei nu pot cunoaște anumite explicații simbolice ale gesturilor pe care le face, novicele limitându-se doar în a copia mimetic gesturile inițiaților în ritual.

Ritualul de la Biserica Sfântul Gheorghe în dinamica comunicării

Comunicarea fiind un proces dinamic care evoluează în timpul dialogului am considerat necesară inserarea unui set de întrebări care să surprindă această perspectivă. Pentru a surprinde ritual în dinamica sa am construit o serie de întrebări la care am încercat să redau multitudinea de probleme care există în timpul ritualul. Acestea încearcă să

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

răspundă la anumite probleme de comunicare care nu pot fi analizate cu ajutorul celorlalte structuri rituale. Răspunsurile încearcă să surprindă motivația pentru care credincioșii fac anumite acțiuni și m-am gândit că explicațiile și justificările pe care aceștia le au sunt revelatoare asupra felului în care este practicat ritualul, o radiografie în mișcare.

Analizând contextul, codul și mesajele se obține cartografierea a anumitor zone ale ritului. Întrebările adresate persoanelor care practică ritualul privesc evenimentul din mai multe puncte de vedere și încearcă să surprindă trăsăturile care individualizează ritul. Cercetare și propune să identifice contextul în care persoanele află de ritual, motivația de a parcurge ritualul, durata de execuție, codul vestimentar etc.

De unde au aflat de ritual?

Unele persoane au auzit de ritual de la cunoscuți „mi-a spus cineva", dar mulți au aflat întâmplător „trecând să aprindă o lumânare la biserică".

Ce motivație au cei care parcurg un astfel de ritual?

Au o dorință care trebuie grabnic soluționată. Scopul ritualului este de a-i atrage atenția divinității prin perseverență și sacrificiu de sine că trebuie să le ia în considerație dorința.

Femeile în vârstă practică ritualul pentru rude apropiate care au diverse probleme: „Vreau să reușească fata mea le facultate", „Eu vin aici pentru fata mea că are probleme cu soțul și vor să divorțeze." „Eu mă rog pentru o nepoată, că are mari necazuri la serviciu, are un șef căsătorit care se ține după ea…", „îmi doresc să câștig un proces ca să vină fiica mea la mine". Dar au și un motiv personal, dacă fac un bine altei persoane aceste gesturi vor fi „bifate la catastif" când ajung la Judecata de Apoi.

De ce recurg la acest ritual?

Pentru că vor un ajutor sigur. Consideră că dacă este mai greu ritualul și efortul depus de ei va fi văzut și răsplătit corespunzător de către voința divină: „mă muncesc eu acum… puțin, da' Dumnezeu face greu'." „Dau acatiste la biserică, da' știu eu maică dacă le citesc…" „ mai bine vin și fac eu rugăciunea mea, și să știi că nu dă greș nici o dată, m-am rugat și pentru alții și bine le-a fost".

Și alte persoane se întreabă dacă preoții le citesc acatistele: „Eu am dat bani să-mi citească acatistele. Le-am lăsat într-o cutie. Acum, e păcatul lor dacă nu mi-le citesc. Eu mi-am făcut datoria." Alții se îndoiesc că preoții citesc cu „tragere de inimă", „cu har" acatistele: „preoții mormăie ceva acolo în altar. Ce parcă poți să știi, dacă ei citesc cu har și se îndeplinește rugăciunea". „Tot mai bine mă rog eu pentru mine. Se roagă și el mă rog și eu, e mai sigur așa. Poate Dumnezeu ne aude pe unul dintre noi doi."

Au încredere oamenii în ritual?

Mare parte din cei care îl efectuează spun că dorința le-a fost îndeplinită la scurt timp după ce au sfârșit ritualul. De aceea mulți dintre ei s-au reîntors încrezători să practice ritualul pentru a l-i se satisface o nouă dorință arzătoare: „eu mă rog la Dumnezeu și știu că el mă aude și mă ajută", „eu de fiecare dată când am timp vin să-l țin pentru că știu sigur ca rezolv problema", „nu am auzit pe nimeni să se fi plâns că nu a reușit, poate doar dacă nu a știut să-l țină",

Multe femei în vârstă fac ritualul pentru copiii, nepoții sau rudele lor (un ritual întâlnit și în cazul pomenilor și acatistelor când femeile în vârstă sau văduve sunt plătite pentru a face aceste servicii). „Eu îl fac pentru fata mea, e la fel de bine primit."

Cine practică ritualul?

Ritualul nu construiește, nu adună o comunitate închegată, este compus din persoane care vin și pleacă. Nu există un oficiant specializat, preotul, și nici un singur îndrumător, ci fiecare adună informațiile întrebându-i pe ceilalți, dar mai ales urmărindu-i și imitându-i pe practicanții ritualului.

În timpul cercetării am observat că majoritatea practicanților sunt femei. Femeile le-am împărțit în trei categorii: pensionare, femei „cu serviciu" și studente/eleve. Fiecare dintre aceste categorii având un comportament diferit față de ceilalți participanți la ritual și fața de ritual în sine. Pensionarele, volubile, dornice să împărtășească din știința lor și mereu gata să fie de ajutor, te copleșesc cu informații despre ritual și despre motivul pentru care ele țin ritualul. Ele consideră că dacă sar în ajutor unui seamăn și Dumnezeu le va sări și lor în ajutor și le va asculta ruga. „E bine să ajuți lumea că Dumnezeu vede și aude."

Femeile „cu serviciu" se roagă în grabă, așteptând să se ardă mai repede lumânările, să plece iute. Vorbesc puțin, caută să execute totul repede, nu au timp de pierdut, iar mișcările lor sunt grăbite.

Câteva femei „cu serviciu" obișnuite să vină să facă rugăciunea se răstesc la angajații care nu au făcut curat și nu au unde să stea, sau nu le-au oferit tăviță pentru lumânări și o pernă ca să poată sta în genunchi. Acestea se simt îndreptățite să aibă un astfel de comportament pentru că le dau de pomană sau sunt obișnuite ale bisericii discutând prietenește cu ceilalți angajați. Altele femei vin tăcute, se așează într-un colț, și nu vor să fie deranjate de nimeni, țin capul plecat și ochii concentrați asupra lumânărilor până acestea ard și se sting. Se ridică la fel de tăcute și pleacă cu capul plecat într-o stare de profundă smerenie, făcându-și de nenumărate ori semnul crucii.

Tinerele fete sunt mai timide și stângace, nu doresc să deranjeze lumea din jur și fac rugăciunea în tăcere. Cer rar informații și se orientează cum se execută ritualul copiind gesturile celor din jur. Pe lângă tinerele solitare există și grupuri de două sau trei fete care se ajută una pe cealaltă în performarea ritualului, acestea au o stare de spirit veselă și se îndeamnă una pe cealaltă. Ele nu se despart pe parcursul ritualului, ele fac toate activitățile ritualului în grup, merg împreună să cumpere lumânări, să se roage, să ia tăvița, să i-a lumină.

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

Bărbații care practică ritualul sunt trecuți de 25 de ani. Pe bărbați i-am împărțit în două categorii: singuraticii și căsătoriții. Singuratici se roagă la icoane cu o atitudine serioasă de profundă evlavie și vorbesc rar cu cineva, chiar întrebați răspund monosilabic, vădit deranjați. Cea de a doua categorie sunt bărbații care vin împreună cu soțiile lor. Aceștia au un comportament aparte, (de păsări care-și construiesc cuibul) ei construiesc împreună ritualul. După ce au decis împreună locul, fiecare execută o anumită sarcină din timpul ritualului, unul aduce tăvița, altul cumpără lumânările, celălalt aduce lumina, altul caută o pernă pentru a sta în genunchi, sau un carton ca să protejeze flacăra lumânărilor de vânt. Se așează împreună să vegheze tăvița. Nu vorbesc mult, ci scurt și la obiect.

Cât timp necesită ritualul?

Ritualul are mai multe etape, acestea trebuie parcurse de fiecare dată când este susținut. Traseu ritualic are nevoie în jur de 30-55 de minute pentru a fi executat. Ritualul începe din momentul în care persoana a intrat pe poarta bisericii. Persoana intră în biserică închinându-se înainte de a păși peste pragul bisericii. Apoi merge să cumpere lumânările, poate fi coadă și astfel întârzie. După aceea se închină în fața icoanelor, moaștelor Sfântului Nicolae și mormintelor Brâncovenilor, sunt multe locuri unde trebuie să se închine credinciosul: 5-15 minute. Iese din biserică în spațiul pridvorului și aici își caută un loc pentru a performa ritualul. Își așează cu grijă lumânările în tava cu nisip, se duce după lumină 5-10 minute, apoi așteaptă să se ardă lumânările 20-30 minute. Uneori poate aștepta mai mult pentru că nisipul este îmbibat cu ceară și continuă să ardă fitilul, deși lumânarea s-a topit. Credinciosul trebuie să stea în fața tăviței recitând rugăciunea până se stinge și ultima lumânare. Acesta este momentul în care ritualul se consideră încheiat și credinciosul poate părăsi biserica.

Care sunt regulile ritualului?

Ritualul este un schimb de daruri: tu îi dăruiești lui Dumnezeu timpul tău, energie, suferință, bani, te rogi schimbi amabilități, iar Dumnezeu în schimb se simte dator să-ți rezolve problema. De asemenea, vizita în casa Domnului aduce în sufletul credinciosului posibilitatea de a se încărca cu energie divină din partea credinciosului.

Ritualul trebuie cunoscut și recunoscut de către participanți. Pentru a practica ritualul trebuie să înveți regulile jocului pentru ca jocul, felul în care executat ritualul, să fie recunoscut de către ceilalți ca fiind bine executat. Adesea, inițiați îi corectează pe neinițiați atunci când greșesc. Este foarte important ca ritualul să fie efectuat corect fiindcă că de maniera și calitatea execuției derivă și succesul rezultatului. De aceea trebuie să fie foarte bine executat pe a putea avea pretenții ca divinitatea să-ți rezolve doleanța. Această stare a novicelui este un sentiment constant trebuie să parcurgi încercarea labirintului de fiecare dată când înveți ceva nou. Respectând regulile jocului, parcurgând toate etapele, răsplata care se află la sfârșitul drumului merită toată suferința.

Cum se dobândesc cunoștințele practicării ritualului?

Fiecare credincios care dorește să practice ritualul trece, inevitabil, printr-un labirint imaginar. El trebuie să învețe pașii care sunt necesari pentru a parcurge de fiecare dată, în mod corect, jocul ritualic. Toți cei care vor să practice acest ritual trec prin etapa noviciatului – a celui care nu are nicio informație despre practicarea ritualului. Am constatat că practicanții ritualului pot fi, în funcție de cunoștințele pe care le dețin despre ritual, clasați în trei categorii: novicele, cunoscătorul și inițiatul.

Faza de învățare a neinițiatului – este prima dată când efectuează ritualul, și, bineînțeles, are nevoie de îndrumare, iar persoanele din jurul său îi vor fi ghid. Inițiații nu sunt întotdeauna generoși cu informația, „au și ei treabă" și de aceea o oferă selectiv și nu într-o cursivitate pedagogică, ci în funcție de întrebările novicelui. Inițiatul uneori îl invită pe novice lângă el, în spațiul în care performă el ritualul, și îi transferă informațiile. Novicele pe măsură ce efectuează ritualul este corectat: „nu se face așa, ci se face așa". La întrebarea: *de ce?* inițiatul nu are răspunsuri clare, ci doar răspunsuri de tipul: „pentru că așa se face", „așa face toată lumea", „mai întrebă și pe alții că eu n-am timp". Unele persoane au explicații clare din surse sigure: doamna care vinde lumânări, femeile care vând acatiste sau rareori părintele „mi-a spus că se face așa" și oferă explicația unui anumit gest. Novicele este încercat de sentimente contradictorii, teama de a nu greși și frustrarea că ceilalți refuză să-l ajute. A greși în fața lui Dumnezeu este grav, dar „Dumnezeu iartă, dacă tu ești cu inima curată și nu știai", dar novicele trebuie sa se comporți exemplar pentru a fi în continuare în grația divină.

După ce a performat pentru prima dată ritualul novicele trece la treapta intermediară: cunoscătorul – starea acumulărilor. Persoana cunoaște traseul labirintic al ritualului, însă mai sunt multe detalii de execuție pe care nu le cunoaște. De aceea când vine a doua oară să execute ritualul persoana nu mai are nevoie de ghidaj pentru fiecare gest în parte știe și singură ce să facă. Inițiați îi recunosc pe necunoscători datorită indeciziei sau greșelilor grave pe care le fac în timpul execuției: nu verifică nisipul și constată ulterior că nu pot înfige lumânările, așează lumânările într-o ordine greșită, aprind lumânările într-o ordine greșită, nu au cumpărat o lumânare în plus și nu au cu ce să aprindă lumânările, nu au luat de la stand biletul pe care este scrisă rugăciunea, sau pur și simplu nu știu de existența rugăciunii și doar stau și privesc lumânările cum ard fără să rostească rugăciunea specifică ritualului, etc. În această etapă, unele persoanele inițiate corectează greșelile colegilor de ritual însă aceste corecturi nu sunt primite cu plăcere și sunt privite ca pe o încercare de invadare a spațiului lor. Mai ales dacă sunt de vârstă înaintată și au mai performat ritualul, aceștia se consideră cunoscători și resimt ca fiind ofensatoare corectarea, refuzând sfatul. Consideră că persoana nu are nici un drept, nici o autoritate, nici un ascendent asupra lor, deci „ce se bagă în sufletul lor". Cei care corectează din

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

dorința exagerată de a fi vrednici în fața Domnului oferă sfaturi celor din jur, deși nu sunt rugați, pentru că „nu poți să-i vezi pe oameni cum stau în păcat". Persoanele deranjate își îngrădesc locul cu cartoane, așează o geantă sau orice altă barieră ca persoana respectivă să-i lase în pace. Dacă persoana care oferă sfaturi insistă pentru a-i explica eroarea în care se află, ofensatul în câteva cazuri și-a luat lucrurile pentru a-și găsi un alt loc.

Faza inițiatului – persoana care a performat de mai mute ori ritualul, ajunge să acționeze automat, știe ce să facă, de unde procură obiectele, și se poate concentra asupra felului în care rostește rugăciunea. Nu se simte deranjat de tumultul din jurul său, s-a obișnuit, se observă un sentiment de siguranță. Prin repetarea de șapte ori a ritualului se atinge „măiestria". Având o întindere în timp de șapte săptămâni, ritualul oferă practicantului posibilitatea de a simți și a trăi în spiritul ritualului.

Care este comportamentul credincioșilor în timpul ritualului?

Oameni sunt ceremonioși vizavi de ceilalți în spațiul biserici. Tonul discuției este mult mai respectuos decât cel de pe stradă, oameni au un sentiment de siguranță în biserică. Biserica este un spațiu sacru și se simt protejați și, în al doilea rând, credincioșii consideră persoanele care intră în biserică că au „frică de Dumnezeu" și în consecință se vor comporta respectuos. Se așteaptă ca oamenii să aibă un comportament exemplar în spațiul bisericii, cel mai bun și respectuos pe care îl posedă, să-și pună masca de persoană respectuoasă și binecrescută. Credincioșii au un comportament diferit față de comportamentul de pe stradă, în biserică ei înțeleg să încarce de semnificații fiecare gest. Își urmăresc și cenzurează gesturile lor și pe cele ale persoanelor din jur, aici este „Casa Domnului" și privirea lui este mai prezentă decât în alte părți. Este un sentiment de reverență pe care credincioșii îl fac în fața divinității. Astfel, ei simt nevoia să fie mai atenți cu semenii lor și să fie plini de solicitudine în raport cu comportamentul lor obișnuit: „ajut și eu lumea că poate Dumnezeu vede și mă ajută și pe mine". „Oamenii când sunt în biserică trebuie să știe că Dumnezeu îi vede". „În biserică trebuie să te porți frumos că-i Casa Domnului și nu-i frumos să-ți faci de cap în casa omului."

Atingerile sunt rare și incidentul este nedorit, este chiar catalogată ca fiind o lipsă de respect față de celălalt. Fiecare menține distanța și nu dorește să intre în spațiul celuilalt. Atunci când sunt multe persoane apropierea este tolerată, dar nu și atingerea. Momentul rugăciunii este momentul important al ritualului de aceea este o impietate să-i deranjezi pe ceilalți atunci când se adresează divinității. Totuși, dacă acest fapt se întâmplă cel care se roagă este vizibil deranjat de intruziunea necunoscutului în spațiul său de rugăciune. Cel care deranjează nu este foarte preocupat de această intruziune, el își caută un loc în spațiul de rugăciune și pentru acest lucru forțează nota. Sunt momente în care cel deranjat ridică tonul încercând să-l alunge pe invadator. Însă există și cazuri de persoane generoase care oferă spațiul pregătit de ele după ce au sfârșit ritualul. Este foarte profitabil pentru cel care moștenește spațiul. Un spațiu folosit poate fi echipat cu o pernă sau două, cu cartoane sau cel mai bine cu o cutie de carton mare (de tipul celei în care se vând banane) în care se poate introduce tăvița cu lumânări și poate fi protejată de vânt. Cei care execută ritualul și sunt inițiați urmăresc cu atenție să facă rost de cartoane mari sau cutii.

Lupta pentru un spațiu bun are consecințe favorabile pentru câștigător, lumea nu-l va deranja în timpul rugăciunii și lumânările nu se vor stinge din cauza vântului. Un loc bun înseamnă liniște și o rugăciune fără întreruperi.

Sentimentul fraternitate există dar acesta nu este datorat cunoașteri celuilalt, ci faptului că suntem toți mici în fața lui Dumnezeu. O camaraderie, o colegialitate de tip communitas, mergem împreună pe un traseu comun fie și pentru câteva minute. Există și posibilitatea revederii, vinerea viitoare. Această colegialitate nu este obligatorie, ci spontană, persoanele extrovertite sau vârstnicele sunt cel mai adesea dintre dornice să ajute.

Cum se desfășoară ritualul?

Fiind o rugăciune, deci un moment intim, credincioșii tind să-și caute în pridvorul bisericii un loc retras, într-un colț, lângă un perete, pentru a se așeza în genunchi și a aprinde lumânările. Își i-au tăvița cu nisip din teancul de tăvițe pus la dispoziție de către oamenii angajați de către biserică. Aceștia sunt în număr de patru fiecare cu atribuții clare: o femeie și un bărbat adună tăvile folosite, fac curat, oferă perne sau cartoane, tăvile folosite sunt adunate teanc și duse în absida laterală a bisericii. Aici, alți doi angajați sunt responsabili cu așezatul nisipului curat în tăvi. Nisipul din tăvițele folosite este reciclat fiind curățat de lumânările arse, vine adunat și amestecat cu lopata pentru a scoate resturile de ceară. După ce a fost bine curățat este încărcat într-o roabă de unde nisipul este așezat și netezit cu mistria. Apoi tăvițele pline cu nisip sunt duse într-un colț al pridvorului și de aici fiecare credincios își alege tăvița care-i place. Iarna, datorită temperaturilor scăzute, nisipul plin de ceară se întărește și cu greu permite înfigerea lumânărilor. Credincioșii care au avut în trecut probleme știu acest fapt și încearcă cu degetul nisipul pentru a vedea dacă permite înfigerea lumânărilor cu ușurință.

Credinciosul trebuie să cumpere din biserică un pachețel, în care se află 33 de lumânări, o lumânare și să ia biletul pe care este scrisă rugăciunea. Se roagă la icoanele din biserică, trece pe la mormintele Brâncovenilor și se roagă la moaștele Sfântului Nicolae cel Mare. După ce a făcut acest tur, credinciosul iese din biserică și își caută un loc liber pe podeaua pridvorului. Apoi stând în genunchi își așează lumânările în tăvița luată din teanc și pornește să caute o lumânare aprinsă pentru a își aprinde cele 33 de lumânări. Unii dintre credincioși intră în biserică și i-au lumină de la candelele aprinse în biserică, pentru a fi o „lumină sfântă". Alții i-au lumină de la lumânările aprinse în spațiul special amenajat afară, unde ard lumânările viilor și morților.

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

Există un ritual și în felul în care sunt așezate lumânările: „lumânările se așează de jos în sus, pentru că așa a fost ridicată crucea Mântuitorului – de jos" există și o ordine în care se aprind lumânările: „lumânările se aprind de sus în jos pentru că de sus, de la Dumnezeu vine Lumina", „…mi-a spus părintele".

Pentru că ritualul este ținut tot timpul anului în pridvor, iarna este foarte frig, iar vara este foarte cald. De aceea credincioșilor le este uneori greu să se stea în genunchi în ger sau în căldură vreme de 20-30 de minute.

Unde se desfășoară ritualul?

Spațiul din pridvor este locul destinat acestui ritual. Pridvorul, bornat de coloane și balustrade de piatră, este un spațiu deschis, unde este foarte multă mișcare, fiind un spațiu de trecere. Credincioșii intră întâi în biserică trecând pe lângă cei care și-au găsit un loc și se roagă deja. De aceea cei care oficiază ritualul preferă să așeze în locuri retrase la adăpostului unui detaliu arhitectural: zid, coloană sau balustradă, sau construind propriile adăposturi așezând între ei și ceilalți diferite obstacole sau să se așeze.

Cum se îmbracă credinciosul care susține ritualul?

Vestimentația credinciosului în spațiul bisericii are norme stricte, persoanele care vin în spațiul bisericii știu că religia creștină impune o anumită conduită vestimentară. Persoanele respectă în anumite limite aceste normele religioase, se îmbracă „decent". Bărbații se îmbracă sobru, costum, pantaloni lungi, cămașă, haină, pardesiu, iar dacă poartă ceva pe cap atunci când intră în biserică se descoperă. Costumația femeilor este supusă unei cenzuri stricte și se știe că există numeroase scrieri teologice care explică normarea vestimentației feminine. Preoții, și astăzi, sugerează femeilor să nu mai poarte pantaloni, „pentru că sunt haine bărbătești". „Rochiile să fie peste genunchi", culorile hainelor să fie „potolite", „portul să fie modest" pentru a nu atrage atenția asupra persoanei lor. Când intră în biserică, femeile poartă capul acoperit, uneori dacă uită baticul unele femei în vârstă își pun pe creștetul capului o batistă sau chiar un șervețel de hârtie.

Pentru că ritualul se desfășoară în pridvor constrângerile nu sunt atât de stricte, adesea femeile nu stau cu capul acoperit, probabil considerând că se află dincolo de zidul bisericii, într-un spațiu semi-sacru. Persoanele care se află în spațiul bisericii, neavând indicii despre statutul persoanelor cu care vin în contact, sunt atente la vestimentație și comportament și îi etichetează pe ceilalți după aceste criterii. Preotul poartă uniforma bisericească, un anteriu negru, vestimentație care îl face ușor de recunoscut. Aceste haine îl desemnează ca fiind reprezentantul bisericii, hirotonisit preot și încărcat de har divin. Persoanele angajate în biserică sunt respectate datorită statutului lor în cadrul administrației bisericii. Aspectul exterior este important, astfel, persoanele cu vestimentație elegantă sunt tratate cu mai mult respect decât cele care sunt mai modest sau sărăcăcios îmbrăcate, de exemplu – cerșetorii. Aceste persoane se îmbracă modest știind că acesta este un semnal pentru cei care dau de pomană. Semnalul pentru cei care cerșesc este că persoanele mai „bine îmbrăcate" oferă de pomană.

Am constatat existența unei ierarhi a cerșetorilor la Biserica Sfântul Gheorghe. Am observat trei tipuri de cerșetori: primul tip „cerșetorul clasic" acesta se poate întâlni la toate bisericile, sunt cei care se află la poarta bisericii sau cimitirului, sunt mulți, sonori, insistenți și uneori chiar agresivi, primesc de obicei bani și, adesea, refuză mâncarea. Acești cerșetorii se manifestă sonor prin formule tip: „Doamne ajută!", „sunt o femeie sărmană…", „am acasă cinci copilași…", „Aveți milă de un om sărman!" etc. Cel de-al doilea tip: „cerșetori tăcuți" – sunt de obicei pensionarii care se așează în strana bisericii și stau tăcuți așteptând să primească de pomană, aceștia primesc de obicei mâncare. Cei care le dau de pomană știu că sunt pensionari și nu au o situație materială care să le permită să se întrețină.

Cea de-a treia categorie sunt cerșetorii care sunt angajați de către biserică pentru diverse munci; aceștia la sfârșitul zilei de muncă primesc mâncare, bani și haine.

Cei care execută ritualul sunt constituiți într-un grup?

Fiind o biserică mare, fluxul de oameni este continuu. Biserica are un nucleu de oameni care o administrează, un grup de persoane care sunt enoriașii bisericii și un număr de persoanele care nu au o frecvență predictibilă. Credincioșii care susțin ritualul nu constituie un nucleu, un grup, ei vin în fiecare vineri timp de 7 săptămâni, într-un interval de timp stabilit de dimineață până după-amiaza. Bineînțeles, posibilitatea ca ei să se reîntâlnească pe parcursul celor șapte săptămâni este foarte mică. După performarea ritualului de 7 săptămâni, practicanții ritualului dispar din spațiul bisericii, ei se pot reîntoarce pentru a susține un nou ritual, pentru a participa la liturghie sau pentru a aprinde o lumânare pentru cineva drag. Desigur, această cercetare nu poate epuiza multitudinea de întrebări și puncte de vedere care pot apărea, și nici nu are cum pentru aceasta ar fi nevoie de un studiu mult mai amănunțit.

Concluzii

Ritualul de la Biserica Sfântul Gheorghe cel Nou din București este un caz interesant, dar nu este singurul ritual de acest tip din peisajul bucureștean, însă ceea ce îi conferă unicitate este modul în care motivele, ritemele și riturile se compun pentru a construi un nou mod de a se racorda la divinitate al omului. Dorința individului de a părăsi spațiul profan, ireversibil, și de a păși în spațiul sacru, atemporal, ciclic, de a trăi în spațiul divinității, face cu fiece ritual omul religios să reușească să-și îndeplinească aspirațiile. Chiar dacă intențiile sale în susținerea ritualului sunt pur pragmatice faptul că pășește în spațiul simbolic al divinității este o realitate. Această analiză a ritualului de la Biserica Sfântul Gheorghe a încercat să surprindă, cu ajutorul grilei de analiză a ritualului propusă de Riviere, complexitatea

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)

problematicii și multitudinea de unghiuri de vedere importanți cercetători din domeniul științelor sociale le-au în raport cu dimensiunea religioasă a omului. Cele cinci tipuri de structuri ale ritului înmănunchează, din punctul său de vedere, cele mai importante abordări științifice prin referirea la mari teoreticieni ai domeniului. Riviere încearcă ofere o analiză multidirecțională a structurii și antistructurii ritului. Folosind grila lui Riviere, consider că, am obținut o viziune globală asupra ritualului care răspunde la multitudinea de întrebări care au apărut de-a lungul cercetării. Bineînțeles, există încă suprafețe neexplorate pe suprafața ritualului practicat la Biserica Sfântul Gheorghe.

Consider că prin abordarea tipului său de analiză am putut studia felul în care ritualul de la Sfântul Gheorghe se descompune în rit, ritem și motiv, felul în care actorii – religioși își joacă rolul și care sunt valorile, scopurile și mijlocele importante care fac ca ritul să existe și să se articuleze în elemente care, deși la prima vedere par banale, au rădăcini în rituri și obiceiuri populare.

Datorită atitudinii permisive a bisericii vizavi de aceste rituri care sunt în afara cursului oficial teologic, efervescența acestor rituri este în continuă creștere. Și de ce nu, dacă urmărim traseul multora din gesturile ritualice consacrate: semnul crucii, aprinderea lumânării, rugăciunea în genunchi, toate acestea au fost la început, în biserica primară, gesturi care aparțineau rugăciunii private – semnul crucii sau în întunericul catacombelor lumânarea aprinsă era o necesitate, timpul le-a consacrat și religia le-a încărcat simbolic. O certitudine este faptul că oricând pot apărea noi forme de ritual, care sunt acceptate și tolerate de către biserică în spațiul său sacru. Nu este un caz singular, ritualul susținut vineri la Sfântul Gheorghe din București, există și alte ritualuri asemănătore care populează distanța dintre credincioși, biserică, și divinitate.

Bibliografie

Callois, Roger, 1997, *Omul și sacrul, București,* Editura Nemira.

Cardon, Alain, Lenhardt, Vincent, Nicolas, Pierre, 2002, *Analiza tranzacțională. Instrument de comunicare și evoluție,* Editura Codecs.

Coman, Mihai, 2008, *Introducere în antropologia culturală: mitul și ritul,* Iași, Editura Polirom.

Drăguț, Vasile, 1971, *Arta brâncovenească,* București, Editura Meridiane.

Dumas, Felicia, 2000, *Gest și expresie în liturghia ortodoxă. Studiu semilogic,* Iași, Institutul European pentru Cooperare Cultural-Științifică.

Durkheim, Emile, 1995, *Formele elementare ale vieții religioase,* Iași, Editura Polirom.

Ekelund Robert B., Jr., Herbert, Robert F., Tollison Robert D, *The Marketplace of Christianity,* The MIT Press Cambrige, Massachusetts, 2006.

Eliade, Mircea, 1995, *Sacrul și profanul,* București, Editura Humanitas.

Evseev, Ivan, 1994, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale,* Timișoara, Editura Amarcord.

Goffman, Erving, 1974, *Les rites d'interaction,* Paris, Les Editions de Minuit.

Jakobson, Roman, 1964, *Probleme de stilistică,* București, Editura Științifică.

Olteanu, Antoaneta, 1998, *Metamorfozele sacrului, Dicționar de mitologie populară,* București, Editura Paideia

Schmitt, Jean-Claude, 1998, *Rațiunea gesturilor în Occidentul medieval,* București, Editura Meridiane.

Segre, Monique, 2000, *Mituri, rituri, simboluri în societatea contemporană,* Timișoara, Editura Amarcord.

Vornicescu, Nestor, 1995, *Proloacele,* Bacău, Editura Bunavestire.

Abstract

In the church space, the germen of faith generate new forms of reverence in front of divinity. Ritualistic forms that do not belong to the official theological discourse are practised by the religious people, but those are rarely catalogued or mentioned. The ritual practised at Sfantul Gheorghe cel Nou in Bucharest on Fridays is this kind of ritual. I use for my research a ritualistic analysis grid that was proposed by anthropologist Claude Riviere in Structure and antistructure in profane rites. This grid consists of five points of view: temporal structure of the action, acting structure, values and purposes structure, means structure and communications structure. The distinct points of view belong to various kinds of scholars of the communication and anthropology domain and create a multifaceted image of the complexity of the ritual. These points of view are connected to each other building a particular identity and ritualistic elements that make this ritual unique and specific in the field of Romanian religious communication.

Key words

Communication, divinity, church ritual, Bucharest, analysis.

BDD-A24637 © 2009 Facultatea de Jurnalism şi Ştiinţele Comunicării; Editura Tritonic
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:09:47 UTC)